

Қўшничилик ҳақлари

16:00 / 01.06.2022 4518

«Қўшни» деганда уйи-маскани, боғи ёки дўкони яқин кишилар кўзда тутилади. Бошқача қилиб айтганда, ҳовли қўшни, боғ қўшни ва дўкон қўшни ҳамда бошқа ҳолатлар бўлиши мумкин. Шариатнинг яхшилик қилиш, ёмонлик қилмаслик ҳақидаги кўрсатмаларида кўзда тутилган қўшнилар кимлар, деган савол бўлиши ҳам табиий.

Исломда ижтимоий алоқалар ҳақида сўз кетганда, қўшничилик алоқаларига катта аҳамият берилади. Ушбу алоқаларни гўзал тарзда олиб бориш ҳақидаги таълимотлар тақдим этилади. Бу таълимотлар эса Исломнинг ижтимоий алоқаларни иймон ва гўзал ахлоқ асосида олиб боришга берган аҳамиятидан келиб чиқади.

Аллоҳ таоло Нисо сурасида марҳамат қилади:

يَبْرُقُ لِي ذَبَّوْا نَسْحًا نِيْدِلْ اَوْلَابًا وَاَيْ شَرَّوْا وَاَوْكُرْشُتْ اَلْوَهْلَلْ اَوْ دُبْعًا وَاَوْ
بِحْ اَصْلًا وَاَوْ بِنُجْلًا رَاخْلًا وَاَوْ بَرُقْلًا يَدْرَاخْلًا وَاَوْ نِيْكَاسَمْلًا وَاَوْ مَاتِيْلًا وَاَوْ
نَاكْ نَمُّ بَحْيِ اَلْوَهْلَلْ اِنَّمُ كُنْ اَمَّيْ اُتْ كَلَمَ اَمَّوْ لِي بَسْلًا نَبَا وَاَوْ بِنَجْلًا
اَرُوْخَ اَلْاَتُّخْمِ

«Ота-онага, яқин қариндошга, етимларга, мискинларга, яқин қўшнига, ён қўшнига, ёндаги соҳибга, йўқсил йўлчига ва қўлингизда мулк бўлганларга яхшилик қилинглр» (36-оят).

Бу ояти каримада Аллоҳ таоло бир неча тоифа одамларга, жумладан, яқин қўшнилр ва ён қўшнилрга яхшилик қилишга амр қилмоқда. Тафсирчи уламоларимиз ояти каримада зикр қилинган «яқин қўшни»ни қариндош қўшни, яъни яқинлиги бор қўшни, «ён қўшни»ни эса оддий, яқинлиги йўқ қўшни, деб тушунтиришган.

Қўшнига яхшилик қилиш ҳақидаги исломий таълимотлар ҳам дунёда мисли кўрилмаган таълимотдир. Инсон боласи ўз кундалик ҳаётида, истайдими-истамайдими, доимий равишда алоқада бўлиб турадиган тоифалардан бири қўшнилрдир. Киши ҳаётининг осойишталиги, бахти, қувончи кўпинча қўшни ила кечадиган алоқаларига ҳам боғлиқ бўлади.

Агар Аллоҳ таоло бандага яхши қўшни ато қилса, кўпгина хайр-яхшиликларга сабаб бўлади. Аксинча, ёмон қўшнидан турли ёмонликлар кутилишининг ўзи турмуш ҳаловати ва осойишталигини кетказди.

Ушбу ва шунга ўхшаш бошқа мулоҳазалар асосида Исломда қўшничилик алоқасига алоҳида эътибор берилган. Қўшнининг ҳаққи юқори кўтарилган. Унга яхшилик қилиш ҳақида кўплаб тавсиялар берилган.

Оиша розияллоҳу анҳодан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Жаброил менга қўшни ҳақида шу қадар кўп тавсия бердики, уни меросга ҳам шерик қилармикан, деб ўйлаб қолдим», дедилар».

Бухорий, Муслим, Абу Довуд ва Термизий ривоят қилганлар.

Нофеъ ибн Абдулҳорисдан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Кенг маскан, солиҳ қўшни ва яхши маркаб мусулмон кишининг саодатидандир», **дедилар».**

Бухорий «Адабул-муфрад»да ривоят қилган.

Шунинг учун ҳам Ислонда қўшничиликка жамиятдаги энг муҳим алоқалардан бири сифатида қаралади. Шу боис ҳам қўшничилик алоқаларига Қуръони Каримда, Набий соллаллоҳу алайҳи васалламнинг суннатларида, шариат таълимотларида, мужтахид уламоларимизнинг ижтиҳодларида, тасаввуф ва адабиётларда катта эътибор берилган. Қуйида эътиборингизга мазкур таълимотлардан чиқарилган хулосаларни тақдим этамиз.

Қўшнининг ҳақлари:

Қўшнининг шуфъа ҳаққи бордир.

«Шуфъа» луғатда «қўшиш» ва «жуфтлаш» маъносини англатади. Шариатда эса эски шерикка шериклик нарсани сотиб олиш имтиёзи мажбуран берилишини англатади. Ана шу ҳақ қўшника ҳам берилади. Яъни уйини сотмоқчи бўлган одам аввал бу ҳақда қўшнисини хабардор қилади. Қўшниси сотиб олмаса, кейин бошқаларга сотишга ўтади.

Жобир розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Қўшни ўз қўшнисининг шуфъасига ҳақлидир. Агар йўллари битта бўлиб, у ғойиб (йўқ) бўлса, кутиб турилади», дедилар».

«Сунан» эгалари ривоят қилганлар.

Киши ўз қўшниси деворига ёғоч, тўсин ўрнатишга ҳақли.

Девор эгаси уни бундан қайтара олмайди.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Қўшни ўз қўшнисининг деворига ёғочини ўрнатишидан ман қилмас», дедилар».

Сўнгра Абу Ҳурайра: «Не бўлдики, мен сизнинг бундан юз ўгирганингизни кўрмоқдаман? Аллоҳга қасамки, мен у билан сизнинг елкаларингизга ураман», деди».

Бухорий, Муслим ва Абу Довуд ривоят қилганлар.

Қўшнинг қўшида ҳаққи борлиги учун, уни ўзининг деворига ёғочини ўрнатишидан ҳам қайтара олмас экан.

Қўшниларининг муомала одоблари:

Қўшига яхшилик қилиш уни кўрганда салом бериш ва ҳолини сўрашдан бошланади.

Қўшига яхшилик қилиш унинг ҳожати тушган ишларида ёрдам бериш ва ундан ёмонликларни даф қилиш билан бўлади.

Қўшига зинҳор озор берилмайди, унга фақат яхшилик қилинади.

Абу Ҳурайра розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади:

«Набий соллаллоҳу алайҳи васалламга:

«Эй Аллоҳнинг Расули! Фалон аёл кечаси билан намозда қоим бўлади. Кундузи нафл рўзаларни тутуди. Яна бошқа фалон-фалон яхшиликларни қилади, садақа беради, лекин тили билан қўшниларга озор етказди», дейилди. Шунда Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«У аёлда яхшилик йўқ, у дўзах аҳлидандир», дедилар. (Бояги кишилар):

«Фалончи аёл бўлса фарз намозларини ўқийди, бир бўлаккина қурут садақа қилади, аммо бирор кишига озор бермайди», дейишди. Расулulloҳ соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Ана шу аёл аҳли жаннатлардандир», дедилар».

Бухорий «Адабул-муфрад»да ривоят қилган.

Бу ҳадиси шарифда қўни-қўшниларга озор бермаслик, уларни беҳурмат қилмаслик нақадар зарур иш экани таъкидланмоқда. Қўни-қўшниларга ёмон муносабатда бўлиш, уларга озор бериш ўқилган нафл намозлар, тутилган нафл рўзаларни ҳам ювиб кетиб, уларни фойдасиз ҳолга келтириб қўяди.

Қўшнига очиқ юзли ва ширинсўз бўлиш, таом бериш каби ишлар билан икром кўрсатилади.

Абу Зарр розияллоҳу анҳудан ривоят қилинади.

«Набий соллаллоҳу алайҳи васаллам:

«Эй Абу Зарр, шўрва пиширсанг, шўрванинг сувини кўпайтир-да, қўшнилариңдан хабар ол ёки қўшнилариңга ҳам тақсимлаб бер», дедилар».

Бухорий «Адабул-муфрад»да ривоят қилган.

Бу ҳадиси шарифда қўшничилик алоқаларини яхшилашнинг энг халқчил омилларидан бири ҳақида сўз юритилмоқда. Қўшничилик муносабатларида катта ё кичик, арзийди ёки арзимаиди деган нарса бўлмайди, бунда кўп нарса талаб қилинмайди. Шўрванинг сувини мўлроқ қилиб, ундан қўшнига ҳам бериш ҳам қўшнига яхшилиқ қилишдир.

Гап таомда эмас, қўшнига бўлган эътибордир. Бу муомаладан қўшни хурсанд бўлади. У ҳам жавоб тариқасида яхшилиқ қилишга ўтади. Оқибатда жамият аъзолари орасида ижтимоий алоқалар мустаҳкамланади. Бу эса ҳар бир жамият учун жуда керакли омилдир.

Яхши қўшничилик аломатларидан бири муҳтож бўлганида, унга қарз беришдир. Бу ҳам қўшниниң ҳожатини чиқариш, ҳам унинг ишончини қозонишга хизмат қилади.

Яхши қўшничилик аломатларидан бири бемор бўлса, уни бориб кўришдир.

Яхши қўшничилик аломатларидан яна бири унинг таъзиясида иштирок этишдир.

Яхши қўшничилик аломатларидан яна бири хурсандчилигини табриклашдир.

Яхши қўшничилик аломатларидан яна бири у тарафдаги деворни баланд қилиб юбормасликдир.

Қўшнига яхшилиқ қилиш унинг хато ва камчиликларини кечириш билан ҳам бўлади.

Қўшнига яхшилиқ қилиш унинг фарзандларига лутф кўрсатиш, яхшилиқ ва насиҳат қилиш ҳамда меҳрибон бўлиш билан ҳам юзага чиқади.

Қўшнига яхшилик қилиш унинг маҳрамларидан, аҳли аёлидан, келин-қизларидан кўзни тийиш билан ҳам бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш унинг сирларини пойламаслик ва ошкор қилмасликдир.

Қўшнига яхшилик қилиш унинг йўқлигида уйи, ҳовли-ҳарамини муҳофаза қилиш билан ҳам бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш уни турли баланд овозлар – бақир-чақир, радио-телевизор шовқини, тақир-туқир кабилар билан безовта қилмаслик билан ҳам бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш унинг йўлини торайтирмаслик, йўлига ахлат ташламаслик, булғатмаслик билан ҳам бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш унинг чегарасига тажовуз қилмаслик билан ҳам бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш у томонга қуёш ёки ҳавони тўсадиган, унинг ҳовли-жойига назар тушадиган даражада баланд иморат қурмаслик билан ҳам бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш унга керакли насиҳатни қилиш, билмаган нарсасини ўргатиш билан ҳам юзага чиқади.

Қўшнига яхшилик қилиш ундан содир этиладиган озорлар, беодобликлар ва жафоларга сабр қилиш билан ҳам бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш унга шахсан ёки молиявий ёрдам бериш билан бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш унга таом ва мевалар ҳадя қилиш билан бўлади.

Қўшнига яхшилик қилиш ҳожати тушганда унга ёрдам бериш билан бўлади.

Шайх Муҳаммад Содиқ Муҳаммад Юсуф роҳимаҳуллоҳ

«Ижтимоий одоблар» китобидан